

PRO UNIONE

Revistă a Fundației Culturale

PRO UNIONE

Anul X, nr. 1-2 (29-30) - iunie 2007

VIII. ȘTIINȚĂ ȘI SOCIETATE

Dumitru IȘTVAN, Timur CHIŞ, Traian MINGHIRAŞ
Clubul de Speologie Montana Baia Mare

INCIZII RUPESTRE ÎN GROTA LUI DOBOŞ DIN DEALUL CAMNEA (LUNCA LA TISA)

Peșterile au servit ca adăpost comunităților umane în perioadele străvechi, sau au fost utilizate ca locuri de desfășurare ale unor ceremonii religioase, ori ca necropole. În perioadele istorice, peșterile au fost utilizate ca loc de refugiu temporar, pe alocuri chiar până în a doua jumătate a secolului XX.

Cercetările arheologice întreprinse de C.S. Nicolaescu-Plopșor în Peștera Liliacilor din Dobrogea centrală, arată că în afară de urmele de locuire neolitice, momentele de restrîște au fost destul de frecvente, în peșteră fiind descoperite în strate succesive, materiale de cultură romană, greacă și cercheză recentă⁵. În partea sudică a județului Maramureș, în zona localității Mesteacăn, peștera Ciungi a fost utilizată de localnici ca adăpost în timpul luptelor desfășurate în zonă în timpul revoluției din anii 1848-1849, în anii 70 ai secolului XX existând încă în localitate, lăzile de lemn în care erau transportate în peșteră obiectele de valoare și mai ales alimentele necesare supraviețuirii. În peștera Măgurici de la Răstoci (jud. Sălaj) există inscripții ale unor „fugari” localnici din anii 1942-1944. Tot în satul Mesteacăn (jud. Maramureș) se cunoaște o cavitate denumită „Casa Popii”, în care se ascundează după anul 1948, fostul preot greco-catolic din localitate.

Se observă că din Paleolitic până în anii 50 ai secolului XX, peșterile au fost periodic utilizate ca loc de refugiu și de adăpost (în România, pentru că în Afganistan, de exemplu, ele sunt utilizate în același scop și în secolul XXI).

Dacă ne referim la inciziile rupestre (inscripții și simboluri), în România ele încep din sec. II-III d.C. În Dobrogea centrală, V. Pârvan descoperă în anul 1912 la Casian, inscripții pe stânci, la suprafață, atribuite unui sanctuar dedicat lui Zeus Casis sau Mithras. În apropiere, peștera de la Casian are inscripții și simboluri creștine în limba greacă, date sec. X-XI d.C¹. Inscriptiile grecești și slavone de la Basarabi-Murfatlar (tot din Dobrogea) sunt atribuite acelaiași interval de timp, iar cele din zona subcarpatică a Buzăului și Dâmboviței, sunt tot paleocreștine.

Grota lui Doboș nu se înscrie însă printre cavitățile menționate până acum, pentru că este o cavitate mică, neoferind posibilități de adăpostire nici măcar de ploaie. Inciziile rupestre au fost observate recent (anul 2006) de către unul dintre autori, urmând încă două vizite pentru localizare și studiu, la ultima participând și specialiști de la Muzeul Județean de Arheologie și Istorie Maramureș. Lucrarea a fost redactată după ce specialiștii consultați nu au reușit descifrarea inscripției, având ca scop conservarea datelor de observație existente.

Fig.1

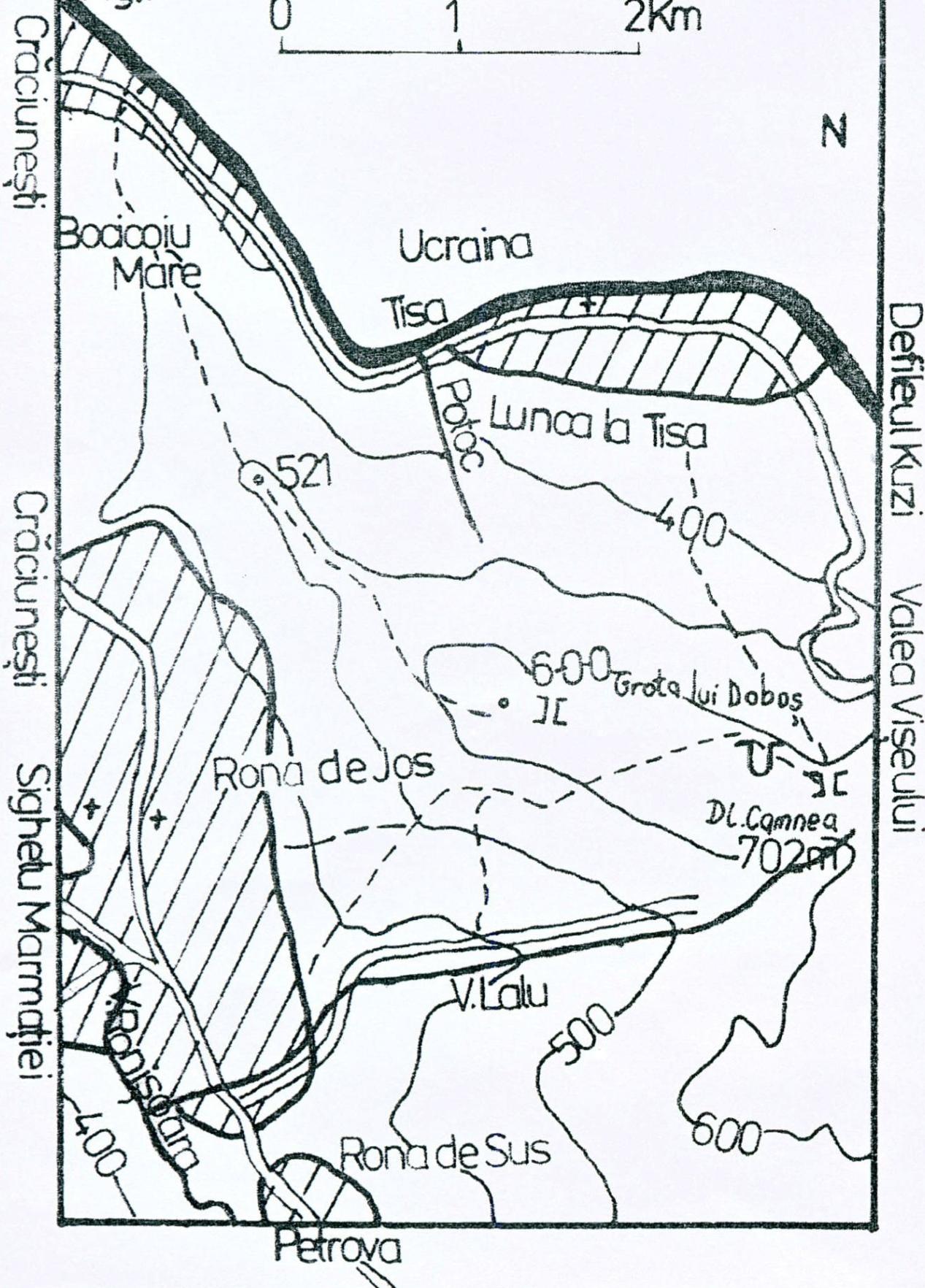
Localizarea Grotei lui Dobos

0

1

2Km

N

1. Morfologia și geologia dealului Camnea. Culmea dintre valea Tisei și a Ronișoarei, are între Rona de Jos și Lunca la Tisa, un vârf mai accentuat (702 m altitudine), dominând cu cca 350 m lunca Tisei de la ieșirea din defileul Kuzi, și cursul V. Ronișoara. Vârful (denumit Camnea, în sensul de piatră sau pietros) este constituit din gresii cu ciment carbonatic, stratificate, versantul nordic (spre Lunca la Tisa) fiind afectat de mai multe mici cariere, din care s-au extras blocuri de gresie, cariere care apar fie sub forma clasică, având fronturi de exploatare semicirculare, cu pereti abrupti, fie sub forma unor gropi. Din informațiile culese, blocurile de gresie extrase de aici au fost coborâte cu un sistem de sanie, prin tracțiune cu boi, la biserică din Rona de Jos, fiind utilizate la fundația acesteia (zidită între anii 1912-1938) încă înainte de primul război mondial. Este posibil ca gresiile de aici să fi fost utilizate în construcții și înainte, fapt sugerat de numărul relativ mare al excavațiilor existente (au fost inventariate 2 cariere și 3 gropi). În unele dintre excavații se mai păstrează rare blocuri de gresie, cu incizii ce marchează locul în care acestea erau ulterior despicate, pentru fasonare la dimensiunile dorite.

Gresiile din dealul Camnea aparțin zonei flișului transcarpatic din pânza de Petrova și au vîrstă Eocen superior, fiind paralelizabile cu gresia de Strâmtura și de Voroniciu, ambele situate la partea superioară a flișului eocen.

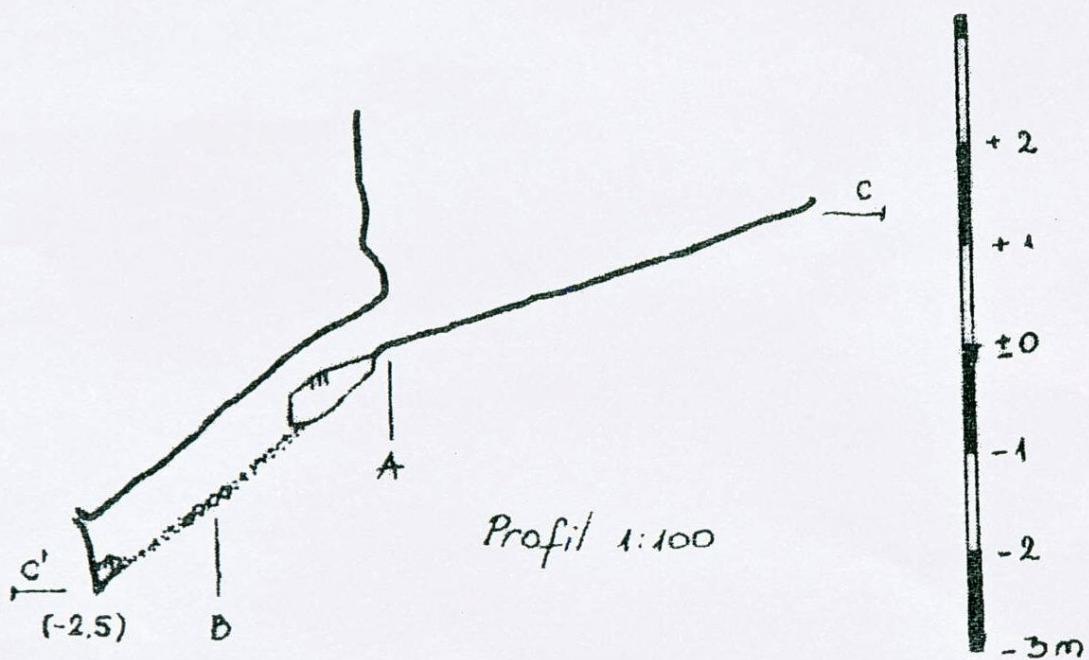
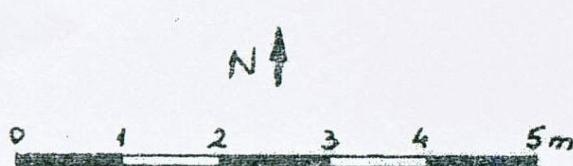
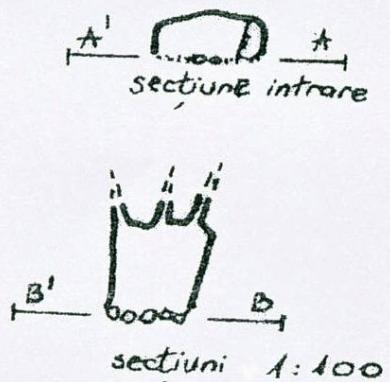
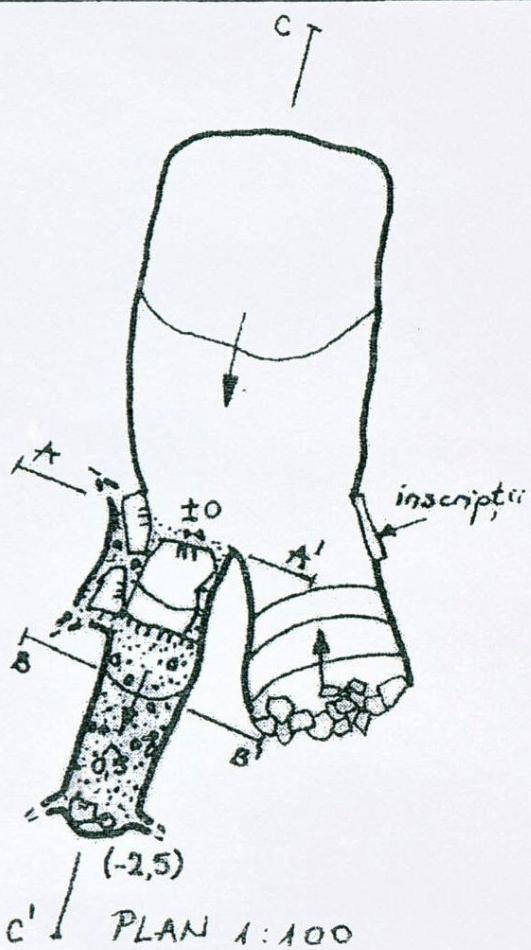
2. Localizarea și descrierea grotăi. Intrarea în grotă este situată pe versantul nordic al vârfului Camnea, la cca 50 m nord de vârf. Intrarea este de fapt o depresiune (groapă) cu lungime de 4 m, lățime de 2 m și adâncime de 1,5 m, peretele estic (cel cu incizii) având o înălțime de cca 2 m. În partea bazală a depresiunii, se mai poate avea târâș, descendent, încă cca 3,5 m. Gota este cunoscută în localitățile învecinate (Rona de Jos, Rona de Sus, Lunca la Tisa) sub numele de „gota lui Doboș”.

Groapa de la intrare poate sugera că este o cavitate artificială, o parte din materialul extras fiind depozitat la intrarea în grotă. În schimb, porțiunea joasă, descendentă, de sub bancul de gresii masive pare naturală, axată pe o mică diaclază tectonică. Este posibil ca materialul excavat să provină din săpăturile efectuate de amatorii care au căutat ipoteticele comori ascunse de haiducul Doboș, fapt subliniat și de identificarea în interior, în timpul explorării și cartografierii grotăi, a unei găleți de tablă recentă (1952, produsă la Ciocanul Nădrag), utilizată pentru extragerea materialului detritic, în vederea avansării în profunzime.

3. Haiducul Doboș și Maramureșul. Multe dintre cavitățile naturale din localitățile cu populație ucraineană din Maramureșul românesc sunt atribuite lui Doboș, la fel cum cele din localitățile românești sunt „ale lui Pintea”. Este vorba de peșteri de la Bistra, Repedea și Lunca la Tisa, unele dintre ele (avenul Senderschi de la Bistra sau avenul Izdocinăi din Pietriceaua de la Repedea) având ascunse (după tradiția locală) nu doar comori, ci chiar pistolul lui Doboș. Doboș - haiducul ucrainean de pe Ceremuș, a activat în perioada 1734-1745 în Pricarpacia, Podolia, Galicia, Bucovina de nord și Maramureș, adică în special în zonele cu populație ucraineană situate atunci în Polonia, Ungaria și Moldova și aflate acum aproape integral în Ucraina. Referitor la prezența lui Olexa Doboș (de fapt Dovbuș) în Maramureș, se știe că acesta și-a avut tabăra în anii 1742-1743 pe muntele Stog din munții Maramureșului, că a colindat satele de munte din zona Cernagora-Rahiv-Iasinia (obârșia Tisei) în anii 1744-1745 și că unii dintre haiducii săi au fost judecați și execuțați la Sighet².

PRO UNIONE

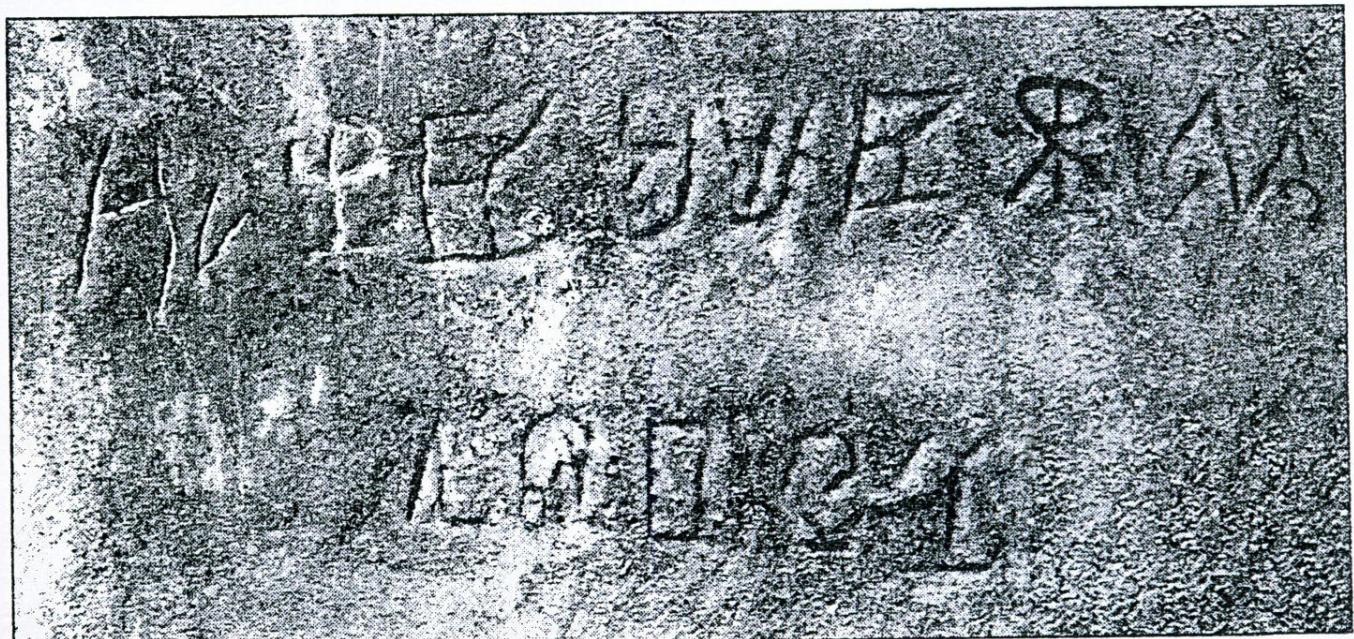
Harta și profilul grotăi
lui Doboș

O savuroasă și originală legendă culeasă din Rona de Sus în anul 1951, referitoare la puterile supranaturale ale lui Doboș, spune că de copil, Doboș a fost păstor la munte și tratat de stăpâni cu severitate. Într-o noapte, deși era obosit și afară ploua și fulgera, stăpânii l-au trimis să culeagă lemne pentru foc. Când fulgera, Doboș a observat că Dracul își arăta fundul lui Dumnezeu, bătându-și joc de el. Atunci Doboș la împușcat pe Drac cu pistolul (probabil în porțiunea jignitoare) și ca răsplată, un înger l-a făcut cel mai tare om⁴.

Inscripția din grota lui Doboș

4. Descrierea inciziilor rupestre. Inciziile rupestre existente pe peretele estic de la intrarea în grota lui Doboș, se compun dintr-un desen și o inscripție pe două rânduri. Desenul reflectă foarte stilizat (primitiv, naiv sau copilăresc la prima impresie) o statură umană cu un arc în mâna stângă, arc având o curbură foarte redusă, (care seamănă mai mult cu un scut), având în aceeași mâna o săgeată scurtă. Imaginea autentică tot complexul de incizii rupestre, fiind realizată de o persoană ce cunoștea nu doar modul de utilizare a arcului (ținut în mâna stângă) ci și al săgeților (ținute în aceeași mâna atunci când lansarea lor e iminentă). Autentificare ce rezultă și din coiful ce pare metalic, asimetric la partea superioară, cu o protecție mobilă (probabil de zale metalice) în dreptul gâtului. Este posibil ca neîncrederea specialiștilor în autenticitatea inscripției, să provină din necunoașterea desenului însotitor incizat.

Inscripția nu a putut fi descifrată. Este compusă din două rânduri, primul având 8 semne, unele având alură de scriere slavonă veche, altele având aspect de reprezentări umane stilizate.

Al doilea rând de semne incizate are alte caractere și este compusă din 5 semne, ultimul putând reprezenta cifra 1. Autorii consideră că probabil, inscripția superioară reprezintă un mesaj, iar cea inferioară - o datare.

Specialiștii care au cercetat inscripția, nu au putut încă să o descifreze. Cu excepția a două semne din primul rând, celelalte par (în interpretarea acestora) doar un joc al unei persoane care ar fi încercat să creeze o inscripție indescifrabilă. După părerea autorilor, explicația aceasta este puțin probabilă, invocând factori necontrolabili. Autenticitatea inscripției și vechimea mare a acesteia (anterioară atât realizării fundației bisericii din Rona de Sus, cât și haiducului Doboș) rezultă din asocierea cu desenul incizat, ce conține elemente greu de cunoscut de către persoane recente sau actuale.

5. Concluzii. În anul 2006 a fost identificată într-o mică grotă din dealul Camnea o suita de incizii parietale în gresii: un desen schematic expresiv și o inscripție pe două rânduri, având caractere puține (8 semne rândul superior, 5 semne cel inferior). Inscriptia nu a fost încă descifrată, dar desenul este extrem de sugestiv, arătând un războinic cu un coif de protecție împotriva săgeților, cu arc și săgeată pregătită pentru o eventuală lansare. Deși grota este considerată de tradiția populară ca ascunzătoare a comorilor haiducului ucrainean Olexa Doboș (din sec. XVIII-lea), iar excavațiile de la suprafață sunt mai noi (începutul sec. XX), inscripția și desenul incizat par mult mai vechi.

Bibliografie:

1. Diaconescu M., Bârliba L. (1992) - **Cercetări arheologice în peștera de la Casian, Cercetări speologice**, vol. 1, p. 14-17, București
2. Grabovețki V. (1994) - **Olexa Dovbuș (1700-1745)** - (în limba ucraineană), Lviv, Edit. Svit
3. Portase A. (2006) - **Codice pentru mileniul următor (o geografie a Maramureșului interior)**, Edit. Maria Montessori, Baia Mare
4. Prichici C-tin (1979) - **Haiducul Pintea Viteazul în tradiția poporului nostru**, Edit. Muzicală, București
5. Tîntea V. (1992) - **Peștera Lilieciilor, Cercetări speologice**, vol. 1, p. 11-13, București